

OĞUZNAME [KAZAN NÜSHASI]

Prof. Dr. Necati DEMİR-Yrd. Doç. Dr. Özkan AYDOĞDU (2015), Oğuzname [KAZAN NÜSHASI] (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), Kesit Yayınları, İstanbul, 590 s. ISBN:978-605-9100-47-2

Zeki KAYMAZ*

Dil Araştırmaları, Bahar 2016/18: 275-277

Tanıtımını yapacağımız Prof. Dr. Necati DEMİR ve Yrd. Doç. Dr. Özkan AYDOĞDU'nun Oğuzname [KAZAN NÜSHASI] (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), Kesit Yayınları, İstanbul 2015 adlı yayın, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Yazarlar, girişte Türk tarihinde ve kültüründe Oğuznameler başlığı altında Kazan Oğuznamesi'ne gelinceye kadarki Oğuznamelerden kısaca söz etmişlerdir. Kazan Oğuznamesi başlıklı kısımda ise bu Oğuzname'nin müellifi, yazılış tarihi ve yeri üzerinde durularak eserin bölümleri tanıtılmıştır. Bu bölüm eser hakkında yapılan çalışmalar ve sonuçla tamamlanmıştır. Yazarlara göre, **“Kazan Oğuznamesi, bazı konularda diğer Oğuznamelere göre daha kapsamlı bilgi vermektedir. Bu eser, diğer Oğuznamelerde bulunmayan bilgilere de sahiptir. Bu durum eseri çok önemli kılmaktadır.”**

Kitabın birinci bölümü dil özelliklerine ayrılmıştır. Burada ünlüler ve ünsüzlere ait ses özellikleri ve değişimleri ile şekil bilgisine ait özellikler örnekleriyle incelenmiştir. Buraya güzel bir tespit yapılarak Oğuzname'de görülen ve 12 maddede toplanan Oğuz Türkçesi özellikleri de eklenmiştir.

Kitabın ikinci bölümü metindir. Metin bölümünde Kazan Fenler Akademisi'nde bulunan nüshanın yeni yazıya aktarılmış biçimi bulunmaktadır. Bu bölüm 91 ila 175. sayfalar arasındadır. Kitabın üçüncü bölümü ise dizin, kaynakça ve tıpkıbasımdan oluşmuştur. Dizinde, eserde geçen bütün kelimeler ekleriyle gösterilmiştir. Tıpkıbasım ise 373 ila 590. sayfalar arasındadır. İlk bakışta kolay okunabilecek bir metin görünüşünde olsa da Oğuzname'nin Kazan nüshası çeşitli zorlukları da içeren bir metin hüviyetindedir. Bu yüzden yazarlar haklı olarak okunamayan yerleri dipnotlarda göstermişler, ayrıca dizin kısmında, anlamlarını sözlüklerde bulamadıkları ve metnin bağlamından çıkardıkları kelimelere anlam verirken sonuna soru işareti koymuşlar; anlamı belirlenemeyen kelimeler içinse ? işaretlerini kullanmışlardır.

Yazarların ön sözdeki “Hatalarımızın düzeltilmesi ve eksikliklerimizin tamamlanması için konuya daha vakıf olanların ve okuyucularımızın tenkidine muhtaç olduğumuzu belirtir, hatalarımızın iyi niyetimize bağışlanmasını temenni ederiz.” şeklindeki sözlerinden mülhem Oğuzname metni üzerindeki düzeltme önerilerimi aşağıda gösteriyorum.

* Prof. Dr. Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Öğretim Üyesi, İzmir/TÜRKİYE. zekikaymaz_19@hotmail.com.

I-Soru işaretli olanlar ve düzeltilmesi gerekenler:

1/12 hilâfet-i niğâd > hilâfet-niğâd; 5/7 hâtır-ı hîç birige > hâtır hîç birige; 6/1 ba'zı erbâb-ı Ahmedî'ga > ba'zı erbâb Ahmedî'ga; 7/5, 20/8, 50/7 çenânçe (?) > çünânçe; 9/4 'isyân ve rezîde (?) > 'isyân-verzîde; 19/1 mutabbak > mutabık; 23/10 temre > semere; 30/11 helâkna > helâkına; 33/8,9 öngde > ongda "sağda"; 35/5 sahlâtında (?) > sicillâtında; 41/3 miknet-i nebâbete (?) > miknet-i niyâbete; 41/11 der-yaft (?) sohbet > der-yaft-ı sohbet; 41/3, 42/9,203/14 düvim(?) pare > düvvüm bâre; 43/7 me'yâtına > hey'âtına; 47/5 ihtirâ'-ı belût (?) > ihtirâ' bolup; 42/9 kavm-i Kalilî > kavm-i kalilî; 49/3 kâbiş > kâheş; sabr-ı belût (?) > sabr-ı niyyet; 50/1 bir keff-i toprak > bir keff toprak; 50/2 şikâyet-i dergâh-ı zü'l-celâle > şikâyet dergâh-ı zü'l-celâle; 51/3 arukladılar > erre kıldılar; 51/7 virgen > vérgin!; 52/10 ser kaldı > seyr kıldı; 54/6,9 Sakalya > Sakâlibe; 56/1 irade > arada; fatcesini (?) > fatihasını; 58/2 hâl-i > hâlî "şimdi"; 58/3 dûn > don; 60/8 Ğuz bu mehrde mekr ü hîle bekâr (?) iyleyüptür > Ğuz bu mührde mekr ü hîle be-kâr iyleyüptür; 62/1 ğamkini(?) > ğam-gîni; 62/4 ğamkileri(?) > ğam-gînileri; 62/9 uğurluk > oğurluk; kıyâm isâ'ât > kıyâmû's-sâ'ât; 69/9,101/3, 117/11 öz yurdunda > öz mevrinde; 70/4 Nahsetin > nuhustîn; 73/1 ârâm > ırım "uğur"; 73/9 yukıda > yokıda "yokken"; 79/8 ğayûr > 'ubûr; 82/1 çirası > çırayı; 89/9 Barıgan > Harıgan; 97/1 sürgamışı (?) > su(y)ürgamışı; 103/11,12; 104/3,4 Arğun > Harğun; 105/4 tüş > tös; 105/8 öng > ong; 108/7 > cerre > cürre; 109/11 ülişşünler > alışşunlar; 110/2 yok > yavuk; 115/4,9 alusata (?) > ulusâta; 116/5,117/4 Teklûg Han > Tüglûg Han; 116/11 onga > önge "başka"; 119/6 Avar > öz; 121/3,4 Ve ol serirdin dâver-i lu'biyyât-ı hayâtın > Ve ol ser-zemînde vedî'ât-ı hayâtın; 124/12 'alemîde > 'âlâhide "tek başına"; 126/10 baydak (?) harb-râst kılup > beydak-ı harb râst kılup; 143/5 çin-i köngül > çin köngül; 146/5-6 berrak > berirek; 147/3 ortığa(?) > orniğa; 151/8 Barça Eşik halkı > Barça eşik halkı; 152/2 emredli(?) > emredli "bıyıkları terlemeğe başlamış genç"; 152/10 Peygar halkını > Bigler halkını; 153/1 kilürkini > kilür küni; 161/2; 164/12 Şâh Melik Bozoklukında > Şâh Melik bozuklukında; 163/6 tutup > tolu; 164/6 sap > sanap; 167/4 hitâb intikâl > mahtap aytkan; ötker taşını bulanı > ünkür taşını yuvalattı; 170/6 Alıp > Alp; 170/9 taptı, yantadı > taşı yaynadı; 175/2 koldı > kovaladı; 176/2 cubulalı (?) > çobulalı "toplalım"; 180/9 ol nevâ anıng yeti a'râbî > ol nevânıng yeti i'râbî; 181/10; 182/4 alusat > ulusât "uluslar"; 181/11 merc rüveydad (?) > merc-i reviyed "düşünce karışıklığı"; 185/6 der-yaft(?) sohbetğa > der-yaft-ı sohbetğa; 187/4 Ma'ric'e > Ma'ribe'çe; 188/8 Halef-Gîtî-sitân > halef-i gîtî-sitân; 190/2 şâşiyye-i vakt > meşime-i vakt; 190/6 in-geh > інke "işte"; 193/12 atlık > Atalık; 199/10; 199/10 mukaddime muhârebe > mukaddime-i muhârebe; 199/11 âlîga > 'alemîga; 201/1 kim ol cem'-i tarîk temerrüd > kim ol cem' tarîk-i temerrüd; 201/8,10 în ki > інke; 2015/4 rihletni > rahtını; 208/2 'ismet ilen > 'azametül-'emîn; 208/2 misâl padişâhlar > misâl-i padişâhlar; 216/7 ötinde > ötende; 217/5 müteveccih-i ordı âhîret boldı > müteveccih-i averd-i âhîret boldı ; felek ve mülki 'urkâb-ı (?) girdâba tüşti > Fülk-i mülki ğarkâb-ı girdâba tüşti; 217/11 harmâb(?) > hirmân "gerdanlık"

II. (...) ile gösterilenler:

4/7 (...) ma'nâlar > yétiştürmağaylar; 4/10 (...) > bu tar(z); 9/1 ve (...) > ve yir; 9/9 (...) temeyyüz > be-sinn-i temeyyüz; 13/4 (...) > ve eberr ü mümerredin; 17/4 ve (...) >

ve meârib “istekler”; 25/2 cihân (...) > cihân konend “cihan yaratılıncaya kadar”; 26/2 (...) var > şerm-sa(r)lık var; 111/10 (...) çok boldı > oğrı ve harâmî çok boldı; 111/11 her (...) birisiğa > her bir şehîr birisiğa; 112/8 lakab (...) > lakabları; 122/9 (...) evlâd > yana olan evlâd; 152/10 miskîn (...) miskîn kış (azukı) alsunlar (Şecere-i Terakime’de böyledir.); 161 Ve (...) ning > Ve İrıpning (Şecere-i Terakime’de: aning); 177/4 (...) öltürdi > Sankı Sin’e öltürdi; 178/1 ba’zı (...) > ba’zı nüshada; kim (...) > kim çü yana; 185/1 (...) ma’bûd > perestende-i ma’bûd; 188/8 (...) irdi > ‘eksü(k) irdi (Bu okuma bir tahmindir.); 189/1 mülâzım-ı (...) > mülâzım-ı rikâb ; 192/1 bin(...) Han > bin Kutluk Han; 194/1 (...) irdi > Esterâbad irdi; 211/4 (...) ve > Nisâr ve Ebiverd ve; 211/6 ve (...) bardılar > ve Nisâr ve Ebiverd bardılar; 216/12,13 e’âzım (...) > e’âzımü’l-berâyâ “halkın büyükleri”. Bunların dışında yazarlar tarafından 67, 79,107,120,125, 164,165,177, 210. dipnotlarda gösterilen kelime ve ibareler okunmaya hiç de elverişli değildirler. Yukarıda üzerinde durduğumuz ve düzeltilmesini önerdiğimiz kelimeler ve ibareler, 218 sayfalık yazma bir metnin aktarılmasında hacimden dolayı gözden kaçması muhtemel olan ufak tefek eksikliklerdir. I. ve II. kısımla ilgili olarak sözlükteki şu maddelerin de gözden geçirilmesi doğru olacaktır: s.195’teki bak-[T.] bakınmak “**itaat etmek**”; s.208’deki boy (2) [T.] boy “**gebe**”; s.232’deki gurâb [Far.] mezar, kabir; yaban eşeği “**karga**”; s. 255’teki itelgü bir kuş adı “[Moğ.] **doğan, atmaca**”; s.336’daki takıyye [Ar.] sakınma, çekinme “**takke, başlık**”; s.339’daki tartım [T.] çekme, çekiş “**şiiir, koşuk**” olarak düzeltilmelidir.

Oğuzname [Kazan Oğuznamesi], özellikle Oğuz Han’la ilgili bölümlerinde Ebulgâzi Bahadır Han’ın Şecere-i Terâkime’si ile örtüşmekte, bazı eklemeler ve çıkartmalar dışında adeta paralel bir metin özelliği göstermektedir. Temelde ise her iki metnin yine Oğuz Han’la ilgili anlatımlarda Reşideddin Oğuznâmesi’ne dayandığı anlaşılmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında Prof. Dr. Necati Demir ve Yrd. Doç.Dr. Özkan Aydoğdu’nun yayınladıkları **OGUZNAME [KAZAN NÜSHASI]** (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), Kesit Yayınları, İstanbul 2015 adlı yayının, Oğuznâme hakkındaki çalışmalara büyük bir ivme kazandıracağı açıktır. Büyük emek mahsulü olan bu yayınlarından ötürü meslektaşlarımı kutlar, daha başka çalışmalarını beklediğimizi belirtmek isterim.